

Finnis Jansson

819.3
509

SÖGUR DANAKONUNGA

1. SÖGUBROT AF FÖRNKONUNGUM

2. KNYTLINGA SAGA

UTGIVNA FÖR

SAMFUND TIL UDGIVELSE AF GAMMEL NORDISK LITTERATUR

AV

CARL AF PETERSENS OCH EMIL OLSON

KØBENHAVN 1919—1925

HÁSKÓLI ÍSLANDS
ÚR BÓKUM FINNS JÓNSSONAR

Innehållsförteckning.

Förord	III
Inledning	
Handskrifter	VII
Knytlingahandskrifternas inbördes släktskapsför- hållanden och deras betydelse för textkritiken	XXIX
AM 1 e β I fol. och AM 20 b I fol.	XLIII
Föregående editioner	LX
Den närvarande editionen	LXIII
Med starkare förkortning anförda skrifter	LXVII
Text	
Sögubrot af fornkonungum	1
Knytlinga saga.....	27
Namnregister	295
Rättelser	314

1919—1926

HÅKAN OHLSSONS BOKTRYCKERI

FÖRORD.

Då jag härmed avslutar editionen av Sögur Danakonunga, sker det under djupt beklagande av att det ej förunnades min vän Överbibliotekarien Carl af Petersens att uppleva fullbordandet av ett arbete, som av honom satts i verket och på vilket han nedlagt så mycken kärlek och möda. Det är min livliga önskan, att denna skrift även under dessa omständigheter i främsta rummet mottages som ett vittnesbörd om hans stora intresse för forn�itteraturen, hans skicklighet och oförtröttade omsorg.

Förberedelserna för det nu avslutade arbetet påbörjades av dåvarande docenten och biblioteksamanuensen Petersens för snart trettio år sedan. Under de första åren samlades och avskrevs i behöflig utsträckning större delen av handskriftsmaterialet, men i övrigt gick arbetet, till följd av de hinder som andra göromål lade i vägen, redan då endast långsamt framåt, och sedan Petersens befordrats först till vice bibliotekarie och sedan till bibliotekarie och chef för Universitetsbiblioteket i Lund, måste det under många år så godt som helt nedläggas. Det återupptogs på allvar först, då Petersens på våren 1918 efter inträdet i pensionsåldern tog avsked från sitt ämbete. Då arbetet ånyo sattes i gång, anmodade Petersens mig att inträda som medhjälpare, vartill jag — efter någon tvekan — samtyckte.

Enligt den uppgjorda planen skulle Petersens till tryckning iordningställa prosatexten jämte variantapparaten till densamma, under det att jag åtog mig redigeringen av versarna med tillhörande noter. I fråga om prosatexten skulle jag — frånsett biträde vid korrekturen — dock därjämte deltaga i avgörandet av alla principiella frågor rörande ortografi, textkritik, varianturval m. m. och i alla beslut rörande enskilda frågor av språklig eller annan art, som kunde uppkomma under arbetets gång. Av inledningen skulle Petersens skriva den del som behandlar handskrifterna och deras släktskapsförhållanden, övriga delar skulle överlämnas åt mig att författa.

Denna plan följdes, till dess Petersens i febr. 1922 träffades av ett svårt sjukdomsfall, som för alltid satte honom ur stånd att deltaga i arbetet. Texten förelåg då färdigtryckt och utgiven i tre häften t. o. m. sidan 256. Härefter övertog jag ensam arbetet.

Då sjukdomen drabbade Petersens, förelåg texten till ss. 257—294 i manuskript. Variantapparaten till detta parti är däremot utarbetad av mig, likaså de efter texten följande namnregistren. Vad inledningen beträffar, förefunnos ganska många men spridda och ej bearbetade anteckningar av Petersens' hand till frågan om handskrifternas beskaffenhet, proveniens och släktskapsförhållanden, därjämte några jämförande variantlistor m. m. Dessa anteckningar ha av mig — utom i fråga om de engelska handskrifterna — kontrollerats samt systematiserats och även i rätt betydande mån kompletterats. I fråga om Knytlingahandskrifternas filiation hade vi, då Petersens föll från arbetet, kommit till en sådan överblick, att de olika hskr:s textkritiska betydelse var fullt klarlagd, men de mera ingående undersökningar, vilkas resultat framläggas i styckena 47—54 av inledningen, ha till största delen

verkställt av mig. Det senare gäller helt och hållet de undersökningar som ligga till grund för kapitlet om förhållandet mellan AM 1 e β I fol. och AM 20 b I fol. För de återstående delarna av inledningen, liksom för den form som denna i sin helhet fått, bär jag ansvaret.

Syftet med det nu föreliggande arbetet är uteslutande att av den viktiga Knytlingasagan och det därmed sammanhörande fragmentet av Danmarks fornhistoria giva en edition, som motsvarar nutida krav på handskriftsurval och textbehandling. I överensstämmelse därmed behandlar inledningen endast frågor, som stå i samband med själva editionen, och berör icke sago-historiska och historiska problem och ej heller litteratur-historiska i annan mån än som är nödvändigt för frågan om sambandet mellan Sogubrot och Knytlingasagan. I övrigt hänvisas till F. Jónssons Den oldnorske og oldislandske Litteraturs Historie (2:dra uppl.) samt bekanta uppsatser och avhandlingar av F. Jónsson, Axel Olrik, A. Heusler, R. C. Boer, C. Weibull m. fl.

Innan jag slutar, är det mig en kär plikt att fram-bära utgivarnas uppriktiga och vördsamma tack till flera personer, som under arbetets gång varit dem till en värdefull hjälp i olika avseenden. I första rummet riktas detta tack till Professor Finnur Jónsson, som följt hela arbetet med det välvilligaste intresse och därunder givit många goda råd och upplysningar. I största tacksamhetsskuld stå utgivarna vidare till framlidne Bibliotekarien Kr. Kålund och Professor E. Ekwall för vid deras resor i England företagna kontrollundersökningar och lämnade meddelanden rörande de engelska Knytlingahandskrifterna. Särskilt bör med tacksamhet framhållas, att vår kännedom om Brit. Mus. Add MS 5176 helt och hållet vilar på upp-

lysningar av professor Ekwall; denna handskrift var oss förut icke bekant. Cheferna och tjänstemännen vid Universitetsbiblioteket och Kungl. Biblioteket i Köpenhamn, Kungl. Biblioteket i Stockholm, Universitetsbiblioteket i Uppsala, Landsbiblioteket i Reykjavik, Universitetsbiblioteket i Lund samt Styrelsen för Högskolan i Reykjavik äro vi stor tack skyldiga för lån och förmedling av handskriftsmaterial. Till slut bör nämnas, att förteckningen över skrifter, som anförts med starkare förkortningar, är uppgjord av Förste Bibliotekarien Bert Möller.

Lund i jan. 1926.

Emil Olson.

INLEDNING.

Handskrifter.

I. Sögubrot af fornkonungum.

1. Sögubrot föreligger endast i ett gammalt membranfragment och i därifrån stammande pappersavskrifter, tagna sedan texten redan befann sig i lika defekt skick som nu.

2. Pergamenthskr. nr 1 e β I fol. i den Arnemagneanska handskriftsamlingen i Univ.-biblioteket i Köpenhamn (av oss citerad *Mbr.*), 6 blad i formatet 19 × 15 cm., skriven c. 1300 (jfr nedan 85). Hskr., som har kapitelindelning med röda överskrifter och begynnelsebokstäver, utgör resten av ett lägg, vars två inre blad gått förlorade, varför det sönderfaller i två brottstycken: 1) [neita.] *Konungr fvarar* SD 3¹ — blidum orðvm ok fogrum, talar ok SD 14²³; 2) ma i hernað. *Ok a einu hafði* SD 14²⁵ — er til var fott um alla Uikina 25³⁰. Första och sista sidan äro starkt svärta och slitna, därför svårläsiga och numera delvis oläsiga.

Fragmenten äro förut begagnade i FaS I: 361—368 och AR I: 66—86 under beteckningen *A*. Jfr för övrigt FaS I: XXII ff., AR I: XXI f., Vigfússon Sturl. s. LXXXVIII ff., Corp. poet. s. L, Kålund Kat. AM 1: 4.

3. Pappershskr. AM 1 a fol., 14 blad i formatet 30.5 × 19 cm. Hskr. är skriven vid mitten av 1600-talet av Jón Erlendsson, med undantag för blad 12, som är av senare hand, och förvärvades av Arne Magnusson 1710 från syslomanen Jón Þorláksson.¹ Enligt Rafn FaS I: XXIV är den en avskrift först i andra hand efter membranen. Den saknar kapitelnummer och kapitelrubriker, men har utom den långa huvudtiteln: »Saugubrot Af nockrumm fornköngumm j Dana

¹ Jón Þorláksson i Múlaþing (död 1712).

ok Svía velde» etc. tvenne særskilda rubriker, den ena i början: »Brot vmm Konbonar før Helga Hins Hvassa til Audar Hinnar Diupaudgv» etc., den andra före kap. 7 (SD 15¹²): »Bravallar bardagi midli Harallds kongs Hildetanmar Og Sigurdar Hringa». Första fragmentet har samma omfång som i membranen med undantag därav, att de sammanhangslösa orden i början ([neita.] *Konungr svarar*) och i slutet (talar *ok*) utelämnats. Efter detta fragment har skrivaren på sidans nedre blanka hälft tillfogat: »Hier wantar mikid vid fram ad ellidogumm Haralldar Hildetanmar». Andra fragmentet börjar med orden »Og a einv hauste» SD 14²⁵, men slutar redan med orden »puiad allt forellri alf[hilddar]» SD 25⁴.

Hskr. är begagnad i FaS I under beteckningen *B*; jfr AR 1: 66 ff. Jfr för övrigt Kålund Kat. AM 1: 1 f.

4. Pappershskr. AM 1 b fol. Består av 10 blad i formatet 31.5 × 20 cm., skrivna med olika 1600-tals-händer, och är av Arne Magnusson sammanfogad av tre olika brottstycken. Texten i denna avskrift stammar, såsom redan titel och rubriker visa, från AM 1 a fol. (ovan 3), dock som det vill synas delvis icke i första hand.

Hskr. är begagnad i FaS I under beteckningen *C*; jfr AR 1: 66 ff. Jfr för övrigt Kålund Kat. AM 1: 2 f.

5. Pappershskr. AM 1 c fol., 5 blad i formatet 32.3 × 19.5 cm., skrivna med fraktur av okänd 1600-tals-hand. Hskr. innehåller första fragmentet efter AM 1 a fol. (ovan 3) och med dess tillägg efter brottstyckets slut: »Hier wantar mikid vid» etc.

Hskr. är begagnad i FaS I under beteckningen *D*; jfr AR 1: 66 ff. Jfr för övrigt Kålund Kat. AM 1: 3.

6. Pappershskr. AM 1 d β fol., 8 blad i formatet 21.2 × 16.1 cm. och skriven c. 1700 av prästen Hjalti Þorsteinsson till Vatnsfjörður (död 1752). Hskr. stammar liksom de föregående från AM 1 a fol. (ovan 3) och är begagnad i FaS I under beteckningen *E*; jfr AR 1: 66 ff. Jfr för övrigt Kålund Kat. AM 1: 3 f.

7. Pappershskr. AM 1 e α fol., 14 blad i formatet 21.3 × 16.5 cm., skrivna med fraktur vid slutet av 1600-talet. Avskriften, vilken i likhet med de föregående stammar från AM 1 a fol. (ovan 3), är försedd

med egenhändiga rättelser efter membranen av Arne Magnusson.

Hskr. är begagnad i FaS I under beteckningen *F*; jfr AR 1: 66 ff. Jfr för övrigt Kålund Kat. AM 1: 4.

8. Pappershskr. 1 d α fol., 31 blad i formatet ^{AM} 20.1 × 16.2 cm. Denna hskr. är en av Arne Magnusson själv verkställd avskrift av membranen. Bladen äro delade i två kolumner, av vilka emellertid blott den inre beskrivits. Den yttre kolumnen har utan tvivel varit avsedd för latinsk översättning, och hskr. utgör efter all sannolikhet förarbete till en edition på isländska och latin, som Arne enligt tvenne brev till Torfæus redan år 1695 hade för avsikt att publicera under en vistelse i Leipzig¹. Arnes avskrift, som är mycket noggrann, citeras av oss *AM*.

Jfr för övrigt FaS I: XXIII, Kålund Kat. AM 1: 3.

9. Pappershskr. nr 908 4to i den Ny kongl. Samling i Kungl. Bibl. i Köpenhamn; bestående av 16 blad (varav sista sidan blank) i formatet 22 × 16.8 cm. Hskr., som är skriven med okänd 1700-tals-hand, utgör en i det hela tämligen god avskrift av membranen. För oläsliga ställen ha här och där lämnats luckor. Kapitelrubriker saknas. Huvudrubriken och de, delvis i annan ordning placerade, underrubrikerna stamma från AM 1 a fol. (ovan 3), men för övrigt synes avskrivaren ej ha begagnat denna. Hskr. har tidigare tillhört Suhms samling och har på några ställen randanteckningar av hans hand.

Jfr för övrigt Kålund Kat. KB, s. 176 f.

II. Knytlinga saga.

10. Handskrifterna av Knytlinga bilda två tydligt skilda grupper, som lämpligen kunna kallas *A*-gruppen resp. *B*-gruppen. Den förnämsta skillnaden mellan dem är, att den förra har sagan fullständig, den se-

¹ Brev av d. 2/3 och 29/6 1695. Se Kålund, Arne Magnusson Brevvexling med Torfæus 184, 189. Jfr även C. G. Styffe i Danske Samlinger R. 2, B. 4, s. 255 f. samt Nord. Tidsskr. f. Oldkynd. 3: 60 ff. med noten.

nare däremot blott omfattar partiet från och med kap. 22. *A*-gruppen innefattar dels ett antal (7) fullständiga hskr., dels några (5) fragment, bland dem 2 av membran, dels slutligen begynnelsepartiet av vissa *B*-hskr., på sätt som nedan närmare skall beskrivas. *B*-gruppen omfattar dels ett antal (13) från *B*-redaktionens synpunkt sett fullständiga pappershskr., dels ett större membranfragment och några smärre fragment, av vilka ett av membran.

A. 11. Vid den stora branden 1728 gick bl. a. en pergamenthskr. av Knytlinga, den s. k. Codex Academicus (här kallad *A*) förlorad. Enligt uppgift av Gísli Brynjúlfsson d. ä. i Add. 158 fol. på Kungl. Biblioteket i Köpenhamn, vilken hskr. innehåller samlingar till en Knytlingaedition, hade rikskanslern Arild Huitfeldt erhållit denna kodex från Island 1588. Den hade där tillhört en viss Magnus Björnsson, Arne Magnusson gissar på en sonson till biskop Jón Arason, boende dels på Hof på Höfdastrand, dels på Grund i Eyjafjörður¹. Denna hskr., som sannolikt föreskrev sig från tiden omkring 1300, representeras nu i främsta rummet av en avskrift av Arne Magnusson (se nedan 12) samt av folioupplagan c. 1750 (varom nedan 87.1). Läsarter i *A*, som icke i oförändrat skick influerats i nämnda avskrift och edition, äro kända endast genom noter och marginalanteckningar i dessa. Se variantapparat till vår text.

M. 12. Den förlorade hskr. *A* företrädes närmast av en av Arne Magnusson c. 1700 gjord avskrift, som föreligger i hskr. nr 18 fol. i den Arnemagneanska samlingen på Universitetsbiblioteket i Köpenhamn (här kallad *M*). Hskr. i fråga, på papper i formatet 31 × 20.5 cm., bär titeln »Æfi Danakonunga, vulgo Knytlingasaga» och består i sitt nuvarande skick av 39 blad. Den har emellertid en stor lakun, som börjar i kap. 3 och slutar först i kap. 82. De bevarade delarna omfatta sålunda av vår text (SD): från början (29¹) — 31⁸ (t. o. m. orden i *Nóregi*) samt 196¹ (från ordet [*Jat*]vardarson) — slutet (294²³).

¹ Brev från Kålund till C. af Petersens 9/2 1900.

Arnes text innehåller en stor mängd ändringar, rättelser och tillägg. Tydligt har han först gjort en avskrift av sin förlaga med upplösning av de flesta förkortningarna, men därvid dock bibehållit vissa sådana, t. ex. en del namn (*Har.*, *Nik.*, *Eiv.* o. d.) samt vanliga ord såsom *k.* (= *konungr*), *j.* (= *jarl*), *s.* (= *sonr*) o. d. Sedermera har han — såsom förberedelse till publicering — upplöst även dessa förkortningar samt i vissa avseenden normaliserat ortografin (ändrat *kongr* till *konungr*, *kk* till *ck*, *æ* till *e* m. m.). Vidare har han gjort en del emendationer och utfyllnader av vad som av förbiseende utelämnats i kodex samt i margen tillfogat anmärkningar härom och om avvikande läsarter i »membr.» (dvs. *A*) och i vissa *B*-hskrifter¹, årtal m. m. En redogörelse för sitt tillvägagångssätt har Arne själv lämnat i AM 20 c fol. Av särskilt intresse är, att han inom parentes inneslutit de nämnda utfyllnaderna i alla sådana fall, där dessa ej äro absolut självklara. Att döma av växlingarna i bläckets färg har bearbetningen av handskriften skett vid olika tillfällen, ett förhållande som också i någon mån återspeglas i de från *M* stammade avskrifterna.

Hskr. är förut begagnad i FmS XI med samma beteckning (*M*) som här. Jfr även AR 2: 127 f. o. Mon. Germ. Scr. fol. XXIX: 269 ff. Jfr för övrigt Kålund Kat. AM 1: 12 f.

13. Pappershskr. nr 873 4to i den Ny kongl. Samling i Kungl. Bibl. i Köpenhamn (här kallad *M*^c). Hskr., som består av 88 blad i formatet 21.2 × 16 cm., utgör enligt inklistrad anteckning avskrift av en handskrift som i sin ordning var skriven efter Arne Magnussons egenhändiga manuskript (*M*; ovan 12). Ifrågasvarande förlaga för *M*^c gjordes på biskop Jón Þorkelsson Vidalíns² begäran av Benedikt Einarsson år 1705—1706 efter Arnes på hans resa till Island medförda exemplar (Arne Magnusson i AM 20 c fol.). Texten i *M*^c överensstämmer noga med den i *M*; även *M*:s ortografi återfinnes i det hela i denna hskr. Dock

¹ Varianterna äro tagna ur *W* (nedan 31) och *E* (nedan 40) samt Holm. 41 4to (nedan 27, 38) och AM 1006 4to (nedan 34).

² Biskop till Skálholt, född 1666, död 1720. Jfr Ny Félagssrit 7 (1847), s. V—XVI, Dansk biograf. Lex. 18: 530 f.

upptagas ej alla *M*:s noter och i några få fall äro parenteserna kring Arnes utfyllnader utelämnade; även några andra smärre avvikelser förekomma. Läsarterna i *M^c* visa, att dess förlaga, »codex Vidalinus», skrivits efter det rättelserna gjorts i *M*, dock med det undantaget, att det i vår text 29⁶⁻⁸ omtalade sista ändringsförslaget i *M* är senare än avskriften.

Jfr för övrigt Kälund Kat. KB, s. 175.

M^d. 14. Pappershskr. nr 148 4to i Landsbókasafn Íslands i Reykjavík (här kallad *M^d*). Hskr., 119 (opagerade) blad i formatet 19.5 × 16 cm., är skriven med tre olika händer, av vilka de två (blad 1—50^v midten resp. blad 50^v midten — 62 + blad 75 — slutet) synas kunna dateras till 1700-talets början, under det att den tredje, som tydligen fyller ett förlorat parti blad 63—74, är betydligt yngre¹. Enligt anteckning på försättsbladet har hskr. tillhört biskopen Hannes Finnsson². Redan titeln »Æfe Dana Konunga (Vulgo Knytlinga [S.])³ vittnar om härstamningen från *M*. En verkställd undersökning av de från *M* och *K* avvikande läsarterna har visat, att hskr. är nära besläktad med *M^c* (ovan 13) och — med eller utan mellanled — liksom denna stannar från den förlorade Vidalinska avskriften. Såsom bevisande må särskilt nämnas det egendomliga gemensamma felet *litadi* för *likadi* 107² enligt vår text. Påpekas kan även, att *M^d* liksom *M^c* har stället 29⁶⁻⁸ i enlighet med Arnes första ändringsförslag. En märklig avvikelse är visserligen att *M^d* i motsats till *M^c* s. 42²⁹ har bevarat *A*:s läsart *dætr III*, som av Arne ändrats till *dætr II*, vilken läsart alla *M*:s avkomlingar för övrigt ha. Då emellertid *III* i margen med samma hand rättats till *II*, visar väl detta blott, att Vidalinus (liksom *K*) jämte Arnes rättelse haft en anmärkning om *A*:s läsart.

15. Pappershskr. nr 62 fol. i Hið íslenzka bókmentafélags samlingar av handskrifter⁴ utgör en sam-

¹ Enligt brev ²/₁₂ 1898 till C. af Petersens från adjunkten Pálmi Pálsson är denna yngre hand möjligen biskopen Steingrímur Jónsson (född 1769, död 1845).

² Biskop till Skálholt, född 1739, död 1796.

³ S.) bortskuret vid inbindningen.

⁴ Nu i Landsbiblioteket i Reykjavík.

lingshskr. på 657 sidor i formatet c. 31 × 20 cm. Hskr., skriven c. 1770, innehåller ss. 1—135 vår saga under den vanliga titeln: »Æfe Dana Konunga Vulgo Knytlinga Saga». Härkomst från *M* är otvivelaktig. Hskr. uppvisar i fråga om kapitelindelning och kapitelöverskrifter något flera avvikelser från *M* än den föregående hskr., men står i vissa fall, särskilt i fråga om visorna, närmare sin urkälla än denna. I övrigt står den, som en undersökning av dess från *M* avvikande läsarter visat, mycket nära den föregående hskr. och härstammar tydligen — genom ett eller flera mellanled — liksom denna och *M^c* (ovan 13) från den förlorade Vidalinska hskr.

16. Pappershskr. nr 45 fol. i Advocates Library i Edinburgh, i brunt läderband med ryggtiteln »Historia septentrionalis». Hskr., som saknar titelblad, består av 375 numrerade sidor jämte några blanka blad i formatet 34.3 × 21.5 cm. och innehåller pag. 1—191 »Orkneyinga Jarla Saga» och pag. 193—375 vår saga under titeln »Aivi Dana Konunga vulgo Knytlinga», båda skrivna med samma 1700-tals-hand. På försättsbladet är antecknat: »quondam e libris Skulonis Theodori Thorlacii Islando-Dani» och med annan hand: »Kjøbt paa Auctionen efter Syssemand Sal. Jon Arnesen d. 4de Jan. 1779 for 2 Rdr». Hskr. har således tillhört rektor Skúli Þórðarson Thorlacius¹ och är en av de hskr. som denne överlät till geheimarkivarie G. J. Thorkelin² och som från honom förvärvats åt Advocates Library (jfr Jón Þorkelsson i Arkiv f. nord. fil. 8: 208 ff.).

Texten i denna hskr. är närmast besläktad med den i *M^d* och Bókmentaf. 62 fol. (ovan 14 o. 15) och stannar utan tvivel liksom dessa och *M^c* (ovan 13) från den förlorade codex Vidalinus. Randanmärkingar med avskrivarens hand förekomma på ett 20-tal ställen; med ett undantag utgöra alla meddelade varianter ur *W* (nedan 31), här åberopad såsom »charta».

17. Pappershskr. Add MS 11.120 i British Museum i London, 176 blad i formatet 22.7 × 17.3 em.,

¹ Född 1741, död 1815.

² Född 1752, död 1829. Jfr Dansk biograf. Lex. 17: 258 ff.

skrivna vid slutet av 1700-talet. Hskr., som till största delen är skriven med samma hand som den nedan 18 omtalade Add MS 11.121, har tillhört Finn Magnussons handskriftsamling och bär i katalogen över denna (AM 925 4to) numret 243, vilket också återfinnes på hskr:s första sida. Enligt anteckning på försättsbladet har boken inköpts från Finn Magnusson i juli 1837.

Hskr. saknar 11 blad i början; det nuvarande första bladet har sidnumret 23, och sagan börjar med kap. 12: »Fra Kuuti Kouungi». Texten är nära besläktad med de fyra föregående här beskrivna handskrifternas, särskilt med den närmast föregående och återgår otvivelaktigt på samma från *M* stammande avskrift som dessa.

18. Pappershskr. Add MS 11.121 i British Museum i London, 414 blad, paginerade med sidnumren 1—830, skriven samtidigt med föregående och med samma hand, som skrivit större delen av denna. Även denna hskr. har tillhört Finn Magnussons samling, där den burit numret 244, vilket ännu, skrivet med rödkrita, läses på det andra försättsbladet. Till Brit. Mus. har den enligt anteckning å första försättsbladet förvärvats samtidigt med föregående hskr. Avskriften angives i titeln vara gjord »eptir pappirsskruddu no 18, úr handskrifasafn há-skólans», eller såsom det heter i en anteckning på titelbladets insida: »efter et manuskript med salig Professor Arne Magnusens Haand». Den senare uppgiften återfinnes (på latin) i katalogen (AM 925 4to), där det ytterligare tillägges: »Accedunt variantes lectiones . . . auctor H. E. Wium». Hskr. är således en avkomling i första hand av *M*, vars text den också i det hela noggrant följer. Som karakteristiskt för denna hskr. kan för övrigt anmärkas, att skrivaren giver dels dansk översättning av svårare uttryck inom parenteser i texten, dels förklaringar i självständiga anmärkningar. Här och där förekomma i marginalanmärkningar varianter ur hskr. betecknade »Fr: 2, 3, 4, 5» (dvs. de under *A*² omtalade fragmenten? se nedan 28), »W» (dvs. AM 1005 4to, se 31), »Vig.» (dvs. AM 1006 4to, se 34), »ChR» (dvs. *E*, se nedan 40) och »19» (dvs. AM 19 fol., se nedan 41).

19. Pappershskr. Add MS 5176 i British Museum i London, 100 blad, skriven under senare hälften av 1700-talet. Enligt museets katalog (vol. 2, 1832) inköptes hskr. i fråga från geheimearkivarien G. J. Thorkelin¹ år 1788, och är troligen icke mycket äldre än detta år, då varianter i nedre margen, visserligen icke samtida, men skrivna med samma hand, delvis äro hämtade ur Johnstones år 1786 tryckta »Antiquitates Celto-scandicæ» (jfr nedan 87 s). Kapitelindelning och rubriker överensstämna med *M* (resp. *K*), vars text den också noggrant följer. Huruvida avskriften är gjord direkt efter *M* eller det funnits mellanled, kan ej avgöras. På det förra förhållandet kunde den omständigheten tyda, att hskr. — i motsats mot den närmast förut omtalade, efter vilken den sålunda icke kan vara skriven — på flertalet ställen, som det vill synas, återgiver *M*:s parenteser. Så är förhållandet ss. 33²⁷, 34²², 51¹⁵, 52¹¹, 55⁴, 60¹⁹, 70¹⁸, 80¹³, 81¹³, 85²¹ (däremot saknas parentes 33¹², 51²⁰⁻²¹, 54⁷, 79¹⁰). Varianter, som anföras i nedre margen, visa stark överensstämmelse med den här närmast förut omtalade Add MS 11.121.

20. Pappershskr. nr 20 d fol. i den Arnemagneanska handskriftsamlingen i Univ.-biblioteket i Köpenhamn (här kallad *M*^b). Hskr., 23 blad i formatet 21.5 × 16.7 cm., är till en mindre del (blad 19^v—23) skriven av Arne Magnusson, till större delen (blad 1—19^r) av en samtida okänd hand och utgör en ofullbordad avskrift av sagan, som Arne enligt en anteckning på försättsbladet år 1712 fått från Torfæus och som denne förut erhållit av honom. Avskriften är tvivelsutan identisk med det parti av Knytlinga (»framan af Knytlingasögu»), som Arne enligt brevväxlingen mellan honom och Torfæus² år 1690 synes ha sändt den senare. Av en anteckning i Am 16 fol. (se nedan 21), där det heter, att denna är avskriven efter »en kopi av Arne Magnusens exemplar som denne havde sendt Torfæus», framgår, att *M*^b utgör en avskrift av *M* och icke direkt återgår på den då

¹ Jfr ovan s. XIII.

² Kålund, Arne Magnusson Brevvexling med Torfæus, s. 24, 30.

ännu existerande codex Academicus. Detsamma uppgives av Jón Ólafsson (från Grunnnavik) i hans *Monita quædam ad Knytlinga sagam spectantia* (i AM 20, e—g, nr 16, samt Cod. Thott 1500 4to i Kungl. Bibl., nr 11). Att så är förhållandet bekräftas också av en jämförande granskning av de båda hskr., vilken ställer det utom tvivel, att *M* är förlagan. Kopian är emellertid gjord, innan alla ändringarna företagits i *M* (så t. ex. har *M*^b s. 29⁶⁻⁸ Arnes först föreslagna läsart, ej det slutgiltiga förslaget till textändring).

Hskr. innehåller kap. 1—27 av sagan. Kap. 23, 26 och 27 sakna överskrift; kap. 24 har felaktigt numret XIV.

Hskr. är förut begagnad i FmS XI under beteckningen *A*; jfr även AR 2:127 f. Jfr för övrigt Kålund Kat. AM 1:15.

21. Pappershskr. nr 16 fol. i den Arnemagneanska handskriftsamlingen i Univ.-biblioteket i Köpenhamn. Hskr., som består av 88 blad i formatet 30.2 × 19.8 cm. och är skriven vid slutet av 1600-talet, innehåller vår saga i »126» (i verkligheten 127)¹ kapitel, av vilka endast de 25 första hava överskrift. Enligt anteckning av Arne Magnusson på en på bandets insida fastklistrad lapp har denne fått hskr. från Torfæi änka år 1720. I en annan anteckning upplyser Arne, att kap. 1—27 äro avskrivna efter en kopia som han sändt Torfæus, dvs. *M*^b (se ovan 20), kap. 28—slutet däremot efter »charta Regia», dvs. Gamle Kongl. Saml. 1006 fol., här kallad *E*; se nedan 40). Skrivaren är den bekante Ásgeir Jónsson, som åren 1688—1704 vistades hos Torfæus, och avskriften är gjord på uppdrag av den senare, som vid denna tid hos sig hade de båda ovan nämnda handskrifterna. I slutet av avskriften finnas randanmärkingar med Torfæi hand.

Hskr. är förut begagnad i Mon. Germ. Scr. fol. XXIX: 269 ff. Jfr Kålund Kat. AM 1:12.

22. Pappershskr. nr 17 fol. i den Arnemagneanska handskriftsamlingen i Univ.-biblioteket i Köpenhamn, 88 blad i formatet 31.8 × 20 cm. Hskr. inne-

¹ Siffran CXXVI står felaktigt två gånger.

håller Knytlingasaga i »129» (dvs. i verkligheten 127) kapitel. Den utgör en systerhandskrift till den föregående, liksom denna skriven av Ásgeir Jónsson och enligt anteckning av Arne Magnusson skriven efter samma förlagor.

Hskr. är förut begagnad i Mon. Germ. Scr. fol. XXIX: 269 ff. Jfr för övrigt Kålund Kat. AM 1:12.

23. Pappershskr. Add MS 11.119 i British Museum i London, 142 blad i formatet 19.4 × 15.4 cm., skriven c. 1800 (enligt katalogen och Kålunds meddelande). Hskr. har, liksom de ovan under 17 o. 18 omtalade tillhört Finn Magnussons samling, där den burit det ännu på försättsbladet bevarade numret 242, och har samtidigt med dessa förvärvats till Museet. Sagan innehålls i denna hskr. fullständig i 128 kapitel. Av dessa tillhöra de 27 första *A*-gruppens hskr., de övriga *B*-klassens. Hskr. överensstämmer häri med de två närmast föregående och härstammar utan tvivel, med eller utan mellanled, från någon av dessa.

24. Pappershskr. nr 29 i den Raskska samlingen i Universitetsbiblioteket i Köpenhamn, 313 blad i formatet 20 × 16 cm., från senare hälften av 1700-talet. Hskr., en samlingshskr., är enligt Kålund med undantag för bladen 278—305 skriven av prästen Magnus Sæbjarnarson på Sandar. Bladen 262—277 innehålla början av vår saga, som emellertid slutar defekt i 22dra kapitlet med orden *pá för han í móti þeim með her* (SD 59^b). Hskr. återgår — genom ett eller flera mellanled — på *M*, vars text den i det hela noggrant följer. På några ställen återgivs även parenteserna i *M*: 33¹², 34²², 54⁷; mestadels äro de dock utelämnade. Ingenting tyder på närmare släktskap med den handskriftsgrupp som härstammar från den förlorade Vidalinska avskriften (se ovan 13—17); att den ej kan återgå på denna bevisas också därav, att den i motsats till alla hskr. na i den gruppen har stället SD 29⁶⁻⁸ i den form det fått genom Arne Magnussons sista rättelseförslag.

Jfr Kålund Kat. AM 2:518.

25. Pappershskr. nr 874 4to i den Ny kongl. Samling i Kungl. Biblioteket i Köpenhamn, 157 blad i formatet 20.5 × 16.1 cm., av vilka blad 1—67 inne-

hålla Knytlingasaga. Enligt egenhändig anteckning är hskr. skriven av Jón Helgason på Hvanneyri i Siglufjörður år 1728. Detta gäller emellertid icke blad 1—9; dessa äro skrivna med annan hand och på annat papper och senare fogade till hskr., vilken ursprungligen börjat med blad 10. Sagan har på detta blad börjat med kap. 22 och tillhör i denna, av Jón Helgason skrivna del *B*-klassens hskr. (se vidare nedan 43). De senare tillsatta bladen tillfoga sagans början t. o. m. kap. 21, av vilket dock några rader fattas i slutet (blad 9^v slutar med orden *höfz til ríkis móti honum* SD 55⁵). Att hskr. i denna del härstammar från *M*, är uppenbart på grund därav, att den har alla dennas rättelser och utfyllnader, ehuru parenteserna överallt utelämnats. Särskilt kan anmärkas, att hskr. på det flera gånger berörda stället SD 29⁶⁻⁸ har texten enligt Arne Magnussons sista rättelseförslag. Den närmare släktskapen med övriga från *M* stammande avskrifter kan icke bestämmas. Kapitelnummer och kapitelrubriker saknas, och styckeindelningen stämmer icke alldeles med kapitelindelningen i *M* (resp. *K*). Versarna äro utelämnade.

Jfr Kålund Kat. KB s. 175.

26. Pappershskr. nr 358 4to i Landsbókasafn Íslands i Reykjavík, 282 sidor (varav 7 i början opaginerade) i formatet 20 × 16 cm., från slutet av 1700-talet. Hskr., som efter vad en innehållsförteckning på andra försättsbladet utvisar, ursprungligen utgjort en del av en större samlingshskr., har enligt anteckning i densamma tillhört den bekante handskriftsam-laren och personhistorikern Bogi Benediktsson på Stáðarfell (född 1771, död 1849). I titeln, som nära överensstämmer med den i *A*-gruppens hskr. vanliga (»Æfe Dana Konunga sem kallast Knytlinga Saga»), angiver den sig vara skriven »Ex accurato Transcripto Membranæ in Quarto Bibliothecæ Academiæ Havniensis», vilken uppgift är att tolka så, att den utgör en avskrift av *W* (nedan 31). Eftersom kap. 1—21 icke finnas i *B*-gruppens hskr., gäller uppgiften emellertid naturligtvis endast partiet från och med kap. 22, vars självständiga ställning i förhållande till det föregående visar sig även däri, att sagan här har ny rubrik: »Knit-

lynga(!) Saga». Kap. 1—21 härstamma från någon avskrift av *M*, vars kapitelindelning och — med få och obetydliga avvikelser — även kapitelrubriker den återger. Läsaarten 29⁶⁻⁸ visar, att hskr. stammar från en avskrift av *M*, som tagits efter det första men före det andra rättelseförslaget. *M*:s parenteser åter-givas icke. Till versarna förekomma ställvis rättelser med annan hand.

27. Pappershskr. nr 41 4to i Kungl. Biblioteket i *Ma*. Stockholm, 124 blad (3 försättsblad oberäknade) i formatet 21.5 × 16.5 cm. (här kallad *Ma*). Hskr. är skriven av den bekante för Antikvitetskollegiet i Stockholm verksamme Jón Eggertsson och tillhörde troligen de böcker som denne hade med sig vid sin ankomst till Sverige år 1689¹.

Enligt anteckning å tredje försättsbladet är avskriften gjord efter en »miög gamallri Membrana» i Köpenhamn år 1687. Uppgiften gäller emellertid endast partiet från och med kap. 22, varmed hskr. under rubriken »Knytlinga Saga» ursprungligen börjat (å nuvarande s. 17). Uppgiften är för övrigt icke ens för denna del riktig; avskriften är nämligen icke tagen direkt efter någon membran, utan utgör — såsom även angives i en randanmärkning överst å s. 17 — en kopia av en pappershskr. »e Biblioth. Wormij», dvs. *W* (nedan 31). Hskr. tillhör således i denna del *B*-gruppens hskr.

De två sammanhäftade lägg, som innehålla de 21 första kapitlen av sagan, hade ursprungligen varit fastsatta i slutet av volymen och hade senare vid bindningen år 1843 instuckits i Papp. 4to nr 43. De äro numera lösgjorda och inlagda i början av här omtalade hskr. Partiet är skrivet med samma hand som huvuddelen av sagan och efter all sannolikhet samtidigt med denna. Att avskriften i denna del är gjord efter *M* och icke direkt efter den då ännu existerande codex Academicus, är fullt tydligt på grund av vissa med denna gemensamma rättelser och utfyllnader²,

¹ Om Jón Eggertsson och hans verksamhet se Gödel Fornnorsk-isl. litt. i Sv. s. 191 ff.

² Se t. ex. texten nedan 29¹⁰, 33²⁷, 34²², 49²², 51¹⁵, 51²⁰⁻²¹, 52¹¹.

vidare på grund därav att *M*^o stundom har bibehållit *M*:s parenteser, slutligen på grund av ett par med *M* (resp. *K*) gemensamma uppenbara fel, som *A* bevisligen icke har haft eller icke gärna kan ha haft (se texten 39²⁰, 52⁹ ff.). Emellertid är avskriften, såsom även det tidiga årtalet för densamma ger anledning att förmoda, tagen innan alla rättelserna och utfyllnaderna gjorts i *M*, varav förklaras, att den på några ställen i sina avvikelser från denna överensstämmer med de läsarter som äro bestyrkta eller kunna förmodas för *A*¹. Särskilt bör anmärkas, att avskriften är äldre även än det första rättelseförslaget 29⁶⁻⁸ och än den stora ifyllnaden 35¹⁷⁻¹⁹. Avskriften kan i det hela betraktas som god, men uppvisar dock åtskilliga fel (t. ex. *Helminga borg* i st. f. *Hemingaborg* 38¹⁰ = strof 8 rad 6). En och annan skenbart bättre läsart i versarna (t. ex. 43¹¹ = strof 10 rad 8) beror på emendation av skrivaren.

Hskr. är begagnad i FmS XI och av Finnur Jónsson i Skjalded. A I, på båda ställena under beteckningen *V*; jfr även AR 2: 127 f. Jfr för övrigt Gödel Kat. s. 313 ff.

- A¹. 28. Pergamenthskr. nr 20 b I fol., 9 blad i formatet 24.5 × 17.7 cm., från tiden c. 1300² (här kallad A²). Blad 3 är starkt svärtat och slitet; av blad 8 är endast en smal remsa vid inre marginalen bevarad, och av blad 9 äro de översta raderna bortskurna. De nio bladen, vilka otvivelaktigt trots några smärre inbördes olikheter tillhöra samma kodex, bilda tvänne skilda brottstycken, det ena omfattande blad 1—2, det andra blad 3—9.

Fragment 1 börjar med ordet [*Harald*]danna SD 63¹⁶ (kap. 25) och sträcker sig t. o. m. ordet *Danmørk* 76⁴ (kap. 29). Fragment 2 börjar med ordet *leita* 142¹⁸ (kap. 58) och sträcker sig i en följd t. o. m. ordet *átti* 176² (kap. 75 slutet); därefter följer på blad 8 endast en rad enstaka ord ur kap. 76 och förra hälften av kap. 77 (sista ordet är *tíl* 183¹⁸), varpå slut-

¹ Så 33¹² (er saknas), 38²⁵, 42²⁹, 45⁵ (= strof 14 rad 7), 49⁶ (har utfyllt *rak Knútr* i st. f. *flæmði Knútr*), 53¹⁵ (= strof 24 rad 2).

² Jfr nedan 85.

ligen blad 9, vars översta rader som redan nämnts äro bortskurna, börjar med ordet *þetta* 184⁴ (kap. 77) och slutar med ordet *her[vigs]* 190¹ (strof 53 i slutet av kap. 79). I det första fragmentet ingå versarna 29—30, 31, i det andra v. 32—42, 52, 53¹⁻⁵ samt enstaka ord ur v. 44—51.

Kapitelindelningen stämmer fullständigt med *M* resp. *K*. Kapitelrubrikerna däremot äro så pass avvikande, att de icke tyda på gemensam källa. Sannolikt har ännu den för *A* och *A*² gemensamma källhandskriften saknat rubriker.

Hskr. är begagnad av FmS XI, där de båda fragmenten betecknas *F* och *H*, samt av Finnur Jónsson Skjalded. A I; jfr även AR 2: 127 f., Mon. Germ. Scr. fol. XXIX: 269 ff. samt Gíslason Prøver, s. 500 ff. Jfr för övrigt Kälund Kat. AM 1: 13 f.

29. Pergamenthskr. nr 1005, I—II fol. i den Gamle *F.* kongl. Samling i Kungl. Bibl. i Köpenhamn, den s. k. Flateyjarbók, beskriven hos Kälund Kat. KB, s. 10 ff., o. där citerad litt., innehåller blad 209^r—210^v under rubriken *Blót-Egils þátr* kapitlen 33—40 av vår saga (texten nedan 81²²—99⁴). Ifrågavarande parti (här citerat *F*) är skrivet av okänd hand vid slutet av 1400-talet.

Texten i *F* tillhör, såsom en jämförande granskning lätt visar, *A*-gruppen av Knytlinga handskrifterna och står i det hela nära den av *M* resp. *K* representerade *A*. Likväl kan den icke härstamma från *A*, vilket framgår av de många detalj avvikelserna och bekräftas av ett antal med *B* (nedan 30) gemensamma läsarter, av vilka åtminstone några icke kunna bero på en tillfällighet, utau måste ha tillhört en för *A*- och *B*-gruppen gemensam urkälla. Se variantapparatens nedan s. 81—99, särskilt noterna till 82², 83³, 85⁷, 85¹², 86¹³⁻¹⁴, 87¹³, 88¹⁰, 89¹², 89¹⁸, 90¹⁻², 91⁴, 92¹⁷, 95¹⁻², 95¹⁷, 96⁶, 96⁹, 96¹⁹, 97¹⁰, 97¹⁵, 98¹¹.

30. Pergamenthskr. nr 180 b fol. i den Arnemagneanska handskriftsamlingen i Univ.-biblioteket i Köpenhamn, 52 blad i formatet 32 × 23.3 cm., sannolikt skriven i 15de århundradet (här kallad *B*). Hskr., vars utseende och proveniens närmare omtalas hos Kälund Kat. AM 1: 148, innehåller blad 19^v—34^r —

efter den i övre margen av 19^v med senare hand tillskrivna rubriken: »Knytlinga Saga byriazt hier er Knuts Saga» — tvenne fragment av vår saga, nämligen: 1) blad 19^v—32^v från början av kap. 28 (*Pá er Haraldr konungr var andaðr* SD 72¹⁹) till och med orden *með miklum fag[naði]* i slutet av kap. 88 (SD 206¹⁴) samt 2) från och med orden *um sumarit för Magnús konungr* kap. 22 (SD 59¹³) till och med slutet av kap. 27 (*varð han sött dauðr* (SD 72¹⁸)). Fragmenten bilda sålunda, ehuru i oriktig ordning, ett sammanhängande parti från SD 59¹³ till SD 206¹⁴. I detta parti ingå stroforna 29¹⁻⁴, 30⁶⁻⁸, 31 samt 32—59. Strof 28 samt 29⁵⁻⁸ och 30¹⁻⁵ saknas. Kapitelnummer och kapitelöverskrifter finnas icke.

Hskr., som möjligen förvärvades av Arne Magnusson under hans resa på Island 1685—1686, befann sig sannolikt med avseende på Knytlingasagan i samma defekta skick som nu, då han, efter vad han själv (i AM 435 a 4to, bl. 139^v ff.) uppgiver, samlade i hop dess skingrade delar från flera olika håll.

Ifrågavarande fragment äro förut begagnade i FmS XI under beteckningarna *B* och *E* och av Finnur Jónsson Skjalded. AI: jfr även AR 2: 127 f. och Mon. Germ. Ser. fol. XXIX: 269 ff.

W. 31. Pappershskr. nr 1005 4to i den Arnemagneanska samlingen i Univ.-biblioteket i Köpenhamn (här kallad *W*). Hskr., som består av 80 blad i formatet 20 × 15.5 cm., är skriven av okänd hand i förra hälften av 1600-talet och försedd med randanteckningar av flera olika händer. Blad 2^r har titel och anteckning om innehållet av Ole Worms hand. Avskriften är otvivelaktigt identisk med en hskr., som Arne Magnusson, enligt vad han själv uppgiver i AM 20 c fol., sett i Wilh. Worms¹ bibliotek och som sändts till Ole Worm från Island, där den enligt Arne tillhört lagmannen Magnus Björnsson på Munkaþverá i Eyjafjörður². Från Ole Worm har hskr. övergått till sonen

¹ Wilh. (Villuro) Worm, justitiarius, kungl. historiograf m. m., son till Ole Worm, född 1633, död 1704.

² Att Ole Worm mottagit en Knytlingasaga från Island synes bekräftas av ett brev till denne den 7 sept. 1639 från

och från denne till Rostgård, på vars auktion den enligt Arnes anteckning på bandets insida förvärvades för den Arnemagneanska samlingen.

Hskr. innehåller sagan fullständig i *B*-redaktionen, dvs. från och med början av kap. 22 (*Sveinn son Úlfs jarls tók jarldóm* etc.) och utgör sannolikt, såsom redan Arne antagit, en avskrift i första hand av *B*, innan denna ännu stympats. Kapitelnummer och rubriker saknas.

Jfr för övrigt Kälund Kat. AM 2: 290.

32. Pappershskr. nr 20 h fol. i den Arnemagneanska samlingen i Univ.-biblioteket i Köpenhamn, 217 blad i formatet 21.5 × 16.5 cm., skriven med två olika kursivhänder c. 1700. Hskr., som tillhört Skúli Thorlacius¹ och från hans boksamling kommit till universitetsbibliotekets samlingar, innehåller kap. 22—88 av sagan jämte latinsk översättning. Av Arne Magnusson är antecknat, att avskriften gjorts »ex chartaceo codice in 4to in Bibliotheca Wilhelmi Wormii», dvs. efter *W* (ovan 31). Avskriften och översättningen utgöra troligen förarbeten för en edition av sagan.

Jfr Kälund Kat. AM 1: 17 f.

33. Pappershskr. nr 55 fol. i Kungl. Biblioteket i Stockholm, 258 blad i formatet 33 × 21 cm., skriven med halvfraktur av isländingen Helgi Ólafsson, som från slutet av år 1682 till våren 1686 arbetade för Antikvitetskollegiet i Stockholm som avskrivare och översättare av isländska handskrifter². Hskr., som utgör ett samlingsband, vars text är skriven blott på versosidorna, under det att rectosidorna äro blanka (avsedda för översättning), innehåller på blad 75—258 vår saga fullständig i *B*-redaktionen, dvs. kap. 22—slutet, med kapitelindelning I—CXII. Avskriften är gjord efter *W* (ovan 31), men icke i första hand, utan efter en numera förlorad kopia, som Guðmundur Ólafsson, Helges broder, år 1682 vid sin ankomst till Sverige

biskopen till Hólar, Þorlákur Skúlason (född 1597, död 1656). Se Wormii Epistolæ, pag. 106 f.

¹ Jfr ovan s. XIII.

² Se Gödel Fornnorsk-isl. litt. i Sv. s. 87 ff. Uppgiften i Islendinga-sögur 2: XXXI, att hskr. är skriven år 1688 är oriktig; vid den tiden befann sig Helgi på Island.

förde med sig¹. Av denna kopia har Helgi Ólafsson (enligt Arne Magnusson i AM 20 c fol.) tagit ännu en avskrift, som han vid sin hemresa förde med sig till Island. Helges avskrift nummer 2 har gått förlorad, men från den härstamma — direkt eller indirekt — de hskr. som omtalas nedan **34—36**.

Holm. 55 fol. är begagnad för Knyttlingasaga i FmS XI under märket *S*; jfr även AR 2: 127 f. Se för övrigt Gödel Kat. s. 164 f.

34. Pappershskr. nr 1006 4to i den Arnemagneanska handskriftsamlingen i Universitetsbiblioteket i Köpenhamn, 102 blad i formatet 19 × 15.3 cm., från slutet av 1600-talet. Enligt notis på inklistrad lapp har hskr. förut ägts av »Logmadurenn» (dvs. lagman Páll Vidalin, född 1667, död 1727) och har till honom kommit från Vigur i Ísafjordsýsla, vars litterärt intresserade ägare, Magnus Jónsson (död 1702) den sålunda en gång tillhört. Samma anteckning meddelar, att avskriften är gjord efter det exemplar, som Helgi Ólafsson medförde från Sverige (se ovan **33**). Hskr. innehåller, med kapitelnumrering I—CXII, sagan fullständig i *B*-redaktionen, dvs. kap. 22—slutet.

Jfr Kålund Kat. AM 2: 290.

35. Pappershskr. Add MS 4859 i British Museum i London, 370 blad i formatet 32.5 × 20 cm. Hskr. utgör ett samlingsband, enligt uppgiften på titelbladet sammanfört av Magnus Jónsson på Vigur (jfr ovan **34**) och för honom skrivet av en viss Jón Þórðarson åren 1695—1696². Till England har hskr. kommit genom försäljning av M. Jónssons arvingar till Sir Joseph Banks, som sedan skänkt den till Brit. Mus. (jfr Jón Þorkelsson i Arkiv för nord. fil. 8: 201 ff.).

Hskr. innehåller blad 265—313 Knyttlingasaga fullständig enligt *B*-redaktionen, fördelad i 112 kapitel. Texten står mycket nära AM 1006 4to och är säkerligen avskriven direkt efter denna, som vid ifrågasvarande tid befann sig i Magnus Jónssons ägo (jfr

¹ Om Guðmundur Ólafsson och hans verksamhet i Sverige se Gödel a. arb. s. 178 ff.

² På titelbladet står jämte skrivarens namn årtalet 1696, i slutet av Knyttlingasaga 1695 (meddelande av Kålund).

ovan **34**). Varianter till visorna äro med annan hand tillskrivna i margen och på samma sätt de i *B*-gruppens hskr. felande versarna i kap. 22.

36. Pappershskr. Add MS 11.110 i British Museum i London, 263 blad i formatet 19.8 × 15.7 cm. Hskr. har ägts av Finn Magnusson, i vars samling den (enl. katalogen i AM 925 fol.) burit beteckningen 28², och tillhör enligt anteckning i densamma den grupp av isländska hskr., som av honom försålades till Brit. Mus. år 1837 (jfr ovan **17, 18**). I det tillfälligt sammanställda samlingsbandet förekommer Knyttlinga som nr 2, skriven med två samtidiga händer c. 1700. Sagan har, liksom övriga till *B*-gruppen hörande hskr., ursprungligen omfattat kap. 22—slutet, fördelade på 112 kapitel, men är numera defekt i början, så att den — fränsett några skadade rader — börjar med kap. 3, dvs. i slutet av kap. 22 enligt *A*-gruppen (SD 58¹⁹). Hskr. står mycket nära AM 1006 4to (ovan **34**) och utgör otvivelaktigt en avskrift av denna eller dess förlaga, Helgi Ólafssons förlorade avskrift (se ovan **33**).

37. Pappershskr. nr 358 4to i Landsbókasafn Íslands har redan omtalats ovan under **26**. Sagan är här, som redan a. st. nämnts, från och med kap. 22 (dvs. efter denna hskr:s kapitelindelning kap. XXII—CXXXVI) avskriven efter *W* (ovan **31**). Kapitelnummer och kapitelöverskrifter ha tillagts av avskrivaren.

38. Pappershskr. nr 41 4to i Kungliga biblioteket i Stockholm har omtalats ovan under **27**. Kap. 22—slutet äro liksom i föregående hskr. avskrivna efter *W* (ovan **31**), vilket framgår icke blott av den a. st. nämnda anteckningen vid det ställe, där sagan i denna hskr. ursprungligen börjat, utan även av en jämförelse emellan de båda hskr. Kapitelnummer och kapitelöverskrifter saknas.

39. Pappershskr. nr 12—16 i den Delagardiska samlingen i Univ.-biblioteket i Uppsala, 55 blad (varav flera blanka) i formatet 20 × 16 cm. Hskr. innehåller bland diverse »nordica» som nr 12 (blad 2) texten till kap. 32 av Knyttlinga och som nr 14 (blad 19—26) en latinsk översättning av kap. 22—32. Enligt Arne Magnusson i AM 20 c fol. är avskriften på uppdrag

av Ole Worm gjord år 1640 efter *W* (ovan 31) av isländingen Einar Magnusson¹, vilken också, tydligen efter samma källa, verkställt översättningen. Arnes uppgift bekräftas av översättningens titel: »Knytlinge(!) saga sive Tractatus (etc.) . . . Ex Islandica in Latinam linguam . . . ab E. M. Isl. Anno MDCXL». Härkomsten från *W* är, såsom en jämförelse av dess läsarter med dennes och *B*:s (ovan 30) visar, otvivelaktig.

E. 40. Pappershskr. nr 1006 fol. i den Gamle kongl. Samling i Kungl. Biblioteket i Köpenhamn, 528 blad i formatet 33.3 × 19.4 cm. (här kallad *E*), skriven vid midten av 1600-talet av den bekante flitige avskrivaren Jón Erlendsson², enligt uppgift av Arne Magnusson i AM 20 c fol. på uppdrag av den lärde, antikvariskt och litterärt intresserade biskopen Brynjólfur Sveinsson³. Marginalia med Torfæi hand visa, att hskr. varit i dennes besittning. Den stora samlingshskr. innehåller ss. 752—916 Knytlingasaga från och med kap. 28 under rubriken: »Hier Byriar Knytlinga Sægv, frst af Knute Dana könnng», och med kapitelindelningen I—XCIX. I samma hskr. har enligt innehållsförteckningen tidigare även funnits en »Sogupattr af Sueine konge Vlfssyne», dvs. kap. 22—27 av vår saga, men detta parti är förlorat.

Jfr Kålund Kat. KB s. 16 f.

E^a. 41. Pappershskr. nr 19 fol. i den Arnemagneanska handskriftsamlingen i Univ.-bibl. i Köpenhamn, 93 blad (ompaginerade 186 sidor) i formatet 28 × 19 cm. (här kallad *E^a*)⁴. Hskr. är liksom föregående skriven av Jón Erlendsson och enligt Arne Magnusson a. st. likaledes på uppdrag av Br. Sveinsson. Beträffande härkomsten upplyser en inklistrad lapp, att sagan är »ur bok Monsieur Sveins Torfasonar»⁵. Såsom

¹ Enligt Arne »locator» på Hólar, död 1646.

² Prest i Villingaholt 1632, död 1672.

³ Biskop till Skálholt, född 1605, död 1675.

⁴ Hskr. betecknas s. 28 felaktigt som *E²*.

⁵ Sveinn Torfason var son till prosten Torfi Jónsson i Gaulverjabær, med vilken biskopen Br. Sveinsson stod i litterär förbindelse. Från Sveinn Torfason har Arne fått flera andra isländska hskr. Några sägas liksom denna vara »ur bok Sveins Torfasonar» men med tillägget: äldre än 1643 och erhållen 1704. Se Kålund Kat. AM nr 102, 121, 155, 165, 167.

även detta uttryck ger vid handen, utgör hskr. en del av ett större samlingsband. Vid löstagandet ur detta har första bladet förstörts, och det felande har senare tillfogats av någon av Arnes skrivare (enligt Kålund troligen Þórður Þórðarson). Hskr. innehåller sagan fullständig från och med kap. 22, men i två självständiga avdelningar under skilda rubriker och med särskild kapitelindelning, näml.: 1) kap. I—VI (= SD kap. 22—27) under rubriken »Sögu þáttur af Sveine vlfssyne konge j Danmörk, og hans xiiii sonum»; 2) kap. I—XCX (= SD kap. 28—slutet) under rubriken »Her byriar Knytlinga Sögu fyrst af Knute Dana kong».

Beträffande förhållandet till föregående hskr. (*E*) har en jämförande undersökning visat, att de båda hskr. icke äro av varandra oberoende avskrifter av *B*. De ha flera gemensamma fel, som ej kunna förklaras som en tillfällighet; så t. ex. 79¹⁹ *syusti* (*B*: *synsti*), 85¹⁶ *þa* (*B*: *þria*), 87² *þurligr* (*B*: *þunligr*, fel för *þunligr*) osv. Att *E* ej kan vara avskriven efter *E^a* framgår emellertid därunder, att den senare hskr. på ett par ställen överhoppat några ord, som riktigt återfinnas i *E*: 139¹⁰: *ok fellu margir af konungsmönnum*; 223²⁴—224¹: *var konungr þá hondum tekinn*. Att tvärtom *E^a* är avskriven efter *E* bekräftas däremot av flera omständigheter. Bland dessa kunna nämnas, dels att *E^a* har några egendomliga fel i kapitelnumreringen, som naturligt finna sin förklaring däri, att *E* råkat använda numret 62 två gånger, dels att *E^a* på ett par ställen (171⁴: *Bróðir*; 231²⁻³: *sem fyrr var ritat*) lämnat tomrum för vad som i *E* är skrivet mycket otydligt respektive med ovanligt stark förkortning¹.

E^a är förut begagnad i FmS XI under beteckningen *C*; jfr även AR 2: 127 f. Jfr för övrigt Kålund Kat. AM 1: 13.

42. Pappershskr. nr 16 och 17 fol. i den Arnemagneanska samlingen ha omtalats ovan under 21 och 22. Som där redan nämnts, äro kap. 28—slutet i dessa hskr. avskrivna efter *E* (ovan 40). Bevis för att avskriften gjorts efter *E* och ej efter *E^a* ligger, utom i

¹ På första stället har ordet ifyllts med senare hand.

den a. st. omtalade anteckningen av Arne Magnusson, bl. a. däri, att 16 och 17 fol. ha de av *E^a* överhoppade orden (jfr ovan 41).

43. Pappershskr. nr 874 4to i den Ny kongl. Samling har omtalats ovan under 25. Såsom där redan nämnts, är hskr. en till *B*-gruppen hörande hskr., som till sagan fogat en avskrift av de 21 första kapitlen från *A*-gruppens redaktion. Avskriften är i den till *B*-gruppen hörande delen gjord efter *E^a* (ovan 41), vilket bevisas bland annat därav, att den saknar de i denna senare felande orden SD 139¹⁰ och 223²⁴—224¹, vilka finnas i alla övriga hskr. Hskr. har särskild kapitelnumrering, I—C för den till *B*-gruppen hörande delen. Den med *E^a* likalydande rubriken framför kap. I (dvs. 22 enligt *A*-redaktionen) har vid tillfogningen av de 21 första kapitlen överstrukits.

44. Pappershskr. nr 911 4to i den Ny kongl. Samling i Kungl. Biblioteket i Köpenhamn, 16 paginerade blad jämte opaginerat titelblad i formatet 20.6 × 16.6 cm. Hskr. är skriven i senare hälften av 1700-talet av Langebek och har tidigare tillhört Suhms samlingar. Innehållet utgöres av »Sögu þatvtr af Sveine Ulfssyne», dvs. kap. 22—27 av vår saga. Redan den självständiga förekomsten av denna þattr och dess titel visar härstamningen från *E* eller *E^a* (ovan 40 och 41). Efter vilkendera av dessa avskriften gjorts, kan ej avgöras, då partiet numera saknas i *E* och tiden för dess förlust är okänd. Texten följer emellertid, som man kan vänta, nära texten i *E^a*.

Jfr Kålund Kat. KB s. 175.

45. Pappershskr. Add MS 11.119 i British Museum är omtalad ovan under 23. Såsom där redan omtalats, äro kap. 28—slutet i denna hskr. avskrivna sannolikt efter AM 16 eller 17 fol., men hskr. har i kap. 83—128 interpolationer från *A*-gruppen. De även från *A*-hskrifterna helt avvikande kapitelrubrikerna äro troligen tillagda av avskrivaren själv.

B². 46. Pergamenthskr. nr 20 b II fol., 3 blad i formatet 29 × 21.7 cm. (här kallad *B²*). Bladen, som här röra från 1300-talet, äro tvåspaltiga med röda, delvis med blått ornerade initialer och röda rubriker. De två sammanhängande bladen äro något slitna och ha

åtskilliga hål i pergamentet; av blad 3 är endast nedre hälften bevarad. Enligt anteckning av Arne Magnusson på inklistrad lapp erhöi han dessa fragment år 1710 av Jón Hannesson i Reykjarfjörður.

Bladen i fråga omfatta följande brottstycken av sagan:

1) från början av kap. 47 (*Knátr konungr var á veizlu*, SD 115²) till och med orden *er honum hall[mæla]* i senare hälften av kap. 48 (SD 121¹²);

2) från orden *er þat þykkir betra* slutet av kap. 58 (SD 142¹⁸) till och med orden *Danir tóluðu* i början av kap. 64 (SD 149⁹);

3) a) från ordet *Blítan* strof 53¹ (SD 189¹⁷) till och med ordet *erkistól* strof 54³ (SD 190¹⁸); b) från och med ordet *kanna* strof 55⁶ (SD 191¹⁴) till och med orden *kalla það[reimsleik]* kap. 81 (SD 192¹⁵); c) från orden *[g]af Eiríki konungi* kap. 81 (SD 193⁸) till och med ordet *ofvæ[gr]* strof 58³ (SD 194¹⁰); d) från orden *hann var jafnan* slutet av samma kap. (SD 195¹) till och med orden *er átti Eiríkr* kap. 82 (SD 196¹). I det tredje fragmentet ingå stroforna 53, 54¹⁻³, 55⁶⁻⁸, 56, 57, 58¹⁻³, 59.

Hskr. är förut begagnad i FmS XI under beteckningen *G* och av Finnur Jónsson Skjalded. AI; jfr även AR 2: 127 f. och Mon. Germ. Scr. fol. XXIX: 269 ff.

Jfr för övrigt Kålund Kat. AM 1: 14 f.

Knytlingahandskrifternas inbördes släktskapsförhållanden och deras betydelse för textkritiken.

47. Resultaten av vad ovan framställts rörande det inbördes förhållandet mellan de till *A*-gruppen hörande handskrifterna kunna sammanfattas sålunda:

Från en gemensam urkälla, som vi kunna kalla *A^z*, härstamma dels den förlorade codex Academicus (*A*),

